

державної безпеки" повідомляти про кожен окремий випадок переходу в російське громадянство іноземців¹¹.

Така пересторога стала актуальною ще й тому, що в 1917 році на території колишньої Російської імперії виникла ціла низка незалежних держав та політичних режимів, які встановлювали свої інститути громадянства та створювали власні правоохоронні органи.

Отже, внаслідок революційних подій 1917 р. на території Сумщини створювалася нова система правоохоронних органів, яка в складних умовах намагалася виконати покладені на неї завдання.

---

¹ Приказ Начальника общественной охраны. // Сумской вестник. - 1917. - 8 марта. - С. 1.

² Дідоренко Л. Нариси історії міліції Краснопільського району. (Машинопис) – С.8.

³ Засідання городской Думы // Сумской вестник. – 1917. – 20 сентября. – С.3.

⁴ Сумской вестник. – 1917. – 8 марта. – С. 1.

⁵ Там само. – 6 марта. – С. 2.

⁶ Там само. – 12 марта. - С. 4.

⁷ Дідоренко Л. Нариси історії міліції Краснопільського району. (Машинопис) – С.9.

⁸ Державний архів Сумської області (далі - ДАСО). ФР. 2673, оп.1, спр.1, арк.70.

⁹ Сумской вестник. – 1917. – 16 октября. – С. 4.

¹⁰ ДАСО.ФР. 5567, оп. 1, спр.2, арк.43.

¹¹ Там само, арк.114.

ТОРГІВЕЛЬНА СПРАВА ДИНАСТІЇ ХАРИТОНЕНКІВ

Доп. – асист. Даниленко В.В.

В історії нашої Батьківщини чільне місце посіє промислова династія Харитоненків, без яких неможливо уявити подальший розвиток вітчизняного цукрового виробництва.

На кінець XIX століття Україна була регіоном з високим рівнем розвитку цукрової промисловості. Із 69 повіт Російської імперії, в яких були розташовані цукрові заводи, попереду були Київський (13 підприємств), Сумський і Черкаський (по 9)¹. У 1895 р. на 23 заводах Харківської губернії з кількістю робітників 10991 вироблялось 5,13 млн. Пудів цукру – піску і 1,29 млн. Пудів рафінаду². У Сумському повіті в 1898 році на 10 цукрових заводах працювали 4,5 тисячі робітників, а на підприємствах інших галузей – лише три тисячі. Провідне місце серед власників цукрових заводів займала династія Харитоненків.

Фірма Харитоненків активно займалась експортом цукру, що приносило їй значні прибутки. Носійка імперія почала вивозити цукор в 1861 році (7691 пуд) і за тридцять років вивіз зріс у тридцять разів. Головними ринками збуту були Персія (Іран) та Фінляндія. У Фінляндію експортувалось 2,5 млн. Пудів щорічно. Торгівельні контори фірми Харитоненків знаходились у Выборзі (Фінляндія) і Харбіні (Китай)³. У 1896 році 1522 тисячі пудів рафінаду, виробленого на Павловському заводі в Сумах, через Баку були переправлені в Персію та Середню Азію⁴.

Разом з розширенням виробництва розширюються і торгівельні зв'язки фірми Харитоненків. Контори по продажу цукру розміщуються в Москві, Томську, Владивостоці, Баку, Читі, Выборзі (Фінляндія), Харбіні (Китай)⁵. У 1910-1913 роках “Торговий дім І.Г. Харитоненко з сином” розширює операції по експорту рафінаду на ринки Персії і відкриває свої власні склади в Тебризі і Джульфі⁶.

На внутрішньому ринку торговими партнерами Харитоненків були чисельні фірми, заводи і банки. Так в період виробництва цукру в 1907 – 1908 роках фірма “Торговий дім І.Г. Харитоненко з сином” здійснила великі фінансові операції з товариством Корюківського рафінадного заводу на суму 2 млн. Крб., Олександрівським товариством цукрових заводів на суму 400 тис. крб., Товариством Харківського рафінадного заводу на суму 1 млн. 200 тис. крб.

В результаті щорічних операцій прибуток Харитоненків складав декілька мільйонів карбованців. Максимальної суми він

досяг в 1914 –1915 роках 4,5 млн. Карбованців, в 1915 – 1916 роках очікувався прибуток в 4,7 млн⁷.

Мережа торгових партнерів в середині країни була досить широкою. Достатньо назвати найбільші з них, щоб простежити географічні рамки співробітництва: “Торговий дім братів П. І Д. Укакових” (Ростов-на-Дону), Московський і Одеський цукрорафінадні заводи, Армавірський “Торговий дім Петро Каспаров і К” та ін.

Отримуваний прибуток П.І.Харитоненко використовував частково для накопичення, а основна сума йшла на модернізацію заводів, придбання нових агрегатів, машин закупівлі нових сортів насіння буряка.

Так в 1913 році була здійснена серйозна торгова операція з німецької “Електричною компанією”. На загальну суму 47 тис. 250 крб. Були придбані: генераторна станція, мотори, лампи розжарювання. Трансформатор, дугові ліхтарі⁸.

Революційні події 1917 року і громадянська війна не сприяли розвитку фірми. Син Іван Павлович не зміг продовжити справу своїх попередників. Декретом Рад наркомун від 16 січня 1919 року землі, заводи, маєтки Харитоненків були націоналізовані. Фірма “Торговий дім І.Г. Харитоненко з сином припинила своє існування.

---

¹Вобльй К.Г.// Опыт истории свеклосахарной

Промышленности СССР. – т.2. – с.289.

²Нестеренко О.О.// Развитие промышленности на Украине. – ч.2 – К., 1962. – с. 121.

³Сумський обласний державний архів. – Ф.235. – Оп.1. –Спр.93. – Арк.2.

⁴Брокгауз Ф., Ефрон И.//Энциклопедический словарь. – т.57. – СПб., 1903. – с.32.

⁵Сумський обласний державний архів. – Ф.235. – Оп.1. –Спр.169. – Арк.6.

⁶Сумский вестник. – 1914. - №134.

⁷Сумський обласний державний архів. – Ф.235. – Оп.1. –Спр.169.